



Edictum Henrici regis Galliae de pace

<https://hdl.handle.net/1874/389022>

96
#4. 373.
7
EDICTVM HEN-
RICI REGIS GALLIAE DE
PACE, NVPER A TYPOGRAPHO
Regio Lutetiae editum cum Priuilegio Regis, è Gallico
in Latinum sermonem fideliter
conuersum.

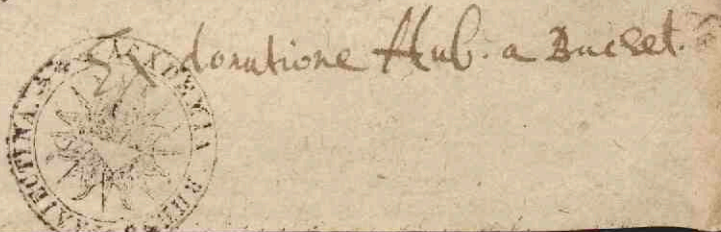


INSCRIPTIO HÆC FVIT:

*Editum Regis ad compositionem tumultuum huius
regni pertinens.*

LECTVM ET PVBLICATVM, EODEM DOMI-
no sedente in suo Parlamento, 14. die Maij.

1 5 7 6.



donatione Hub. a Buiset.

EDICTVM HEN-
RICI REGIS GAL-
LIE IN
CUIUS NOMINE
REGIS FRANCIE
IN LITTERIS
COMMITTITUR



INSCRIPTIO HEC EST:
HIC REGIS FRANCIE
COMMITTITUR
LECTVM ET FABRICATVM
NOBIS IN LITTERIS
COMMITTITUR

**EDICTVM REGIS AD COM-
POSITIONEM TVMVLTVVM**
*regni eius pertinens, quo forma data est, quam ad eam
compositionem tuendam eius Maiestas seruari velit.*

**HENRICVS DEI GRATIA FRANCIAE
& Polonia Rex omnibus qui nunc sunt, quiq; futuri sunt,
salutem.**



Xquo visum est Deo nos ad hanc coronam
vocare, quæ singularis nostra est beneuolen-
tia atq; amor erga subditos, nihil tam nobis
optatum fuit, quàm vt solida coniunctione
& concordia eos reconciliaremus inter se,
& his certam pacem, tranquillitatem, & quietem resti-
tueremus. Quod vt consequeremur, postquam omnes
rationes conquisimus ad id perficiendum idoneas,
tandem re maturè & multùm deliberata, adhibitis in
consilium Regina, nostra in primis obseruanda Domina
& matre, Principibus sanguinis nostri, Officialibus co-
rone nostræ, & alijs Dominis ac spectabilibus viris intimi
consilij nostri; Edicto hoc nostro perpetuo, & irreuo-
cabili, diximus, declarauimus, sanximus & constitui-
mus, dicimus, declaramus, sancimus & constituimus,
quod sequitur.

I.

Primum vt quæcunq; ab vtraq; parte gesta sunt per
occasionē tumultuum, qui in regno nostro exorti sunt,
eorum omnium memoria ita exstincta & sepulta mane-
at, quasi nihil eorum contigisset. neue liceat Procurato-
ribus nostris generalibus, aut alijs personis vllis publi-

2
cis vel priuatis, vllō tempore, vllāue occasione eorum
facere mentionem, aut eo nomine instituere actionem,
vel litem mouere apud vllōs iudices.

II.

Interdicimus omnibus subditis nostris, cuiuscūq; sint
ordinis & conditionis, ne eorum refricent memoriam:
ne adoriatur alius alium: ne iniuria afficiat: neue pro-
uocet criminosè eorum quid obijciendo, quæ præcesse-
runt: ne quis de his altercetur, concertet, queratur: ne
ob id alium lædat, aut offendat vel facto, vel verbis: sed
se omnes moderatè gerant, & viuant pacificè inter se,
vt fratres, amici, & ciues. Qui aduersus ea fecerit, in eum
vt violatorem pacis, & publicæ quietis perturbatorem
volumus animaduerti.

III.

Iubemus, vt religio Catholica & Romana restituatur
in omnibus locis & regionibus huius regni nostri, quæ-
que nobis parent, in quibus eius religionis exercitium
fuit intermissum, vt illic liberè, & paci conuenienter ex-
erceatur, sine vi cuiusquam aut interpellatione. inter-
minantes seuerè, nè quis cuiuscūq; ordinis sit, aut con-
ditionis, Ecclesiasticos turbet, aut inquietet in ce-
lebratione diuini ministerij, in vsu & perceptione deci-
marum, fructuum, & prouentuum, qui ex ipsorum be-
neficijs percipiuntur, aut in vllō alio iure, quod ad
eos pertineat: iisdem poënis, quæ suprâ comprehensæ
sunt, aduersus eos qui contra fecerint, constitutis.
Quam ad rem volumus, vt omnes, qui per hos tumultus
& præcedentes occupauerunt Ecclesias, ædificia,
bona, & prouentus ad Ecclesiasticos pertinentes, eaq;
adhuc

adhuc occupata detinent, cedant illis earum rerum possessione, eosq; patiantur liberè frui omni iure, immunitatibus, cautionibus, quas obtinebant priusquam illis ea adimerentur.

IIII.

Et ne qua relinquatur materia tumultuum & controuersiarum inter nostros subditos, permisimus & permitimus exercitium liberum, publicum, & generale religionis, vt eam haberi volunt, reformatæ, in omnibus vrbibus, & locis regni nostri, itémq; regionibus quæ sunt sub imperio nostro & tutela, sine exceptione temporis, personarum, locorum, & regionum. dum modo loca, & regiones eorū sint, qui exercebunt, aut fiat eorum voluntate & consensu, ad quos earum rerum proprietates pertinebit. Quibus in vrbibus & locis licebit ijs, qui eam religionem profitentur, conciones habere, precari, psalmos canere, administrare baptismum & cœnam, publicare & celebrare matrimonia, scholas habere, & ibi publicas lectiones, correctionem morum constituere ex forma & præscripto illius religionis, & omnia alia facere quæ ad liberum & solidum exercitium illius religionis pertinent. Licebit his etiã exercere confistoria & synodos tam prouinciales quàm generales, officialibus nostris vocatis in ea loca, in quæ synodi illæ indictæ conuenerint. In his autem synodis generalibus & prouincialibus edicimus Officialibus nostris, vt ipsi vel aliqui ex his intersint. Verumtamen volumus & statuimus, vt qui sunt illius religionis, abstineant exercitio isto publico in nostra vrbe Lutetia, suburbij & locis continentibus intra duas leucas ab vrbe. Quas duas leu-

cas circumscripsimus & circumscribimus his locis quæ sequuntur: nimirum saint Denis, saint Maur des fossés, Pont de charenton, le Bourg la Royné, & port de Nully. Quibus in locis nolumus quidquam fieri exercendæ eius religionis causâ. Quod tamen sic accipi volumus, ne quid inquiratur priuatim in eos, qui sunt ab illa religione, quid domi agant eius religionis causâ, neué pueri aut præceptores eorum quidquam cogantur facere, quod ei aduersetur, aut ei præiudicium afferat. Abstinebunt iidem etiam eo exercitio in aula nostra, & locis vicinis ad duas vsque leucas, necnon in nostris territorijs, & ditionibus, quæ sunt ultra montes. Quibus in locis nulla quæstio instituetur aduersus eos de eo, quod domi agent, quod ad eam religionem pertineat. Interim speramus fore, vt Deus nobis pro sua benignitate aliquando hoc largiatur, vt rebus libero & sancto concilio generali definitis videamus omnes subditos nostros in vnam eandemq; religionem ac fidem consentientes; id, quod optamus, & quò præcipuè spectamus.

V.

Non licebit in regno nostro, regionibus, territorijs, ditionibus imperio nostro subiectis, distrahere vllos libros, priusquàm cogniti fuerint ab Officialibus eorum locorum, vbi distraherentur, aut (si deijs agetur, qui sunt suprâ dictæ religionis) ab ijs confessibus, qui paulò post à nobis in vnoquoq; Parlamento constituti sunt ad ipsorum lites & controuersias dirimendas. Quâ ad rem districtè inhihemus omnem excusionem, publicationē, & venditionem librorum omnium, libello-
rum,

rum, & scriptorum famosorum, qui ab alterutra parte fuerint; easq; res ijs pœnis subiicimus, quæ in constitutionibus nostris continentur. ac ne quid eorum eueniat, omnes iudices & officiales nostros sedulo dare operam iubemus.

VI.

Mortuis sepeliendis, qui sunt illius religionis, si quidem in nostra vrbe & suburbijs mortui erunt, volumus ijs, qui eam profitentur, dari cœmeterium Trinitatis. In omnibus autem alijs vrbibus & locis volumus his ab officialibus nostris & magistratibus primo quoq; tempore locum constitui, ad eam rem quam fieri poterit, accommodatissimū. Quod nostros officiales facere iubemus, & dare operam, ne in eiusmodi sepulturis in nostra vrbe Lutetia, aut alibi offendiculi aliquid committatur.

VII.

Nolumus eos, qui sunt suprâ dictæ religionis, vllō modo adstringi, aut obligatos manere propter abiurationes, quas antè ediderint, aut propter promissiones; sacramenta, cantiones ab illis emissas ad causam eius religionis pertinentes; & nec eo nomine vllō modo vexentur, aut inquietentur, veramus.

VIII.

Licebit his, qui sunt ab illa religione, curare ædificia exstruenda, vbi ea religio exerceatur, præterquam Lutetiæ, in suburbijs, & finitimis locis intra duas leucas ab vrbe; & quæ antè ab illis exstructæ erant, ea vti nunc sunt, ita illis reddentur. Qui si ad exstructionem nouorum ædificiorum ad eam rem

rem destinatorum occuparint aliquas Ecclesias, aut domos ad Ecclesiasticos, aut alios Catholicos pertinentes, eas restituent: haftenus tamen, ne ob tigna his ædificijs iuncta conueniri aut inquietari possint, quamuis ea sumpta sint ex ruderibus, quæ deiectis per hos tumultus & superiores ædificijs exstabant.

IX.

Quod attinet ad matrimonia presbyterorum, & personarum religiosarum, quæ ante hoc tempus contracta sunt, propter varias easq; iustas causas, nolumus eos qui contraxerunt, eo nomine conueniri, aut inquietari. iniungentes in hac re silentium Procuratoribus generalibus & alijs officialibus nostris. Placet tamen, ne filij nati ex huiusmodi nuptijs, patribus aut matribus succedant, nisi in res mobiles, & quæ sita immobilia. nam quod ad religiosos ipsos & religiosas attinet, qui quæue professi professæue fuerint, non patimur eos vlllo modo ad vllam successionem rectam aut collateralem admitti.

X

Qui sunt suprà dictæ religionis, seruabunt leges in Ecclesia Catholica receptas de matrimonijs contractis, quæq; postea contrahentur, in gradibus consanguinitatis & affinitatis: vitandarū litium & controuersiarum causa, quæ inde possunt oriri ad subuersionem maximæ partis lautarum familiarum huius regni, & dissolutionem vinculorum amicitiae, quæ matrimonijs & affinitatibus conciliari solent. Neq; tamen ob matrimonia iam contracta in tertio aut quarto gradu, poterunt qui sunt illius religionis, inquietari, aut ipsa matrimonia, quasi

quasi minus firma reuocari in dubium: sed nec successio auferri aut etiam de successione controuersia fieri liberis ex illis matrimonijs prognatis, siue iam contracta sint, siue post contrahentur. Cùm autem iudicio agetur de iuribus matrimoniorum ab hominibus eius religionis contractorum, & quæretur, licita sint, an illicita; siquidem is, qui eam religionem profitetur, reus erit, hinc iudex regius cognoscet de causa matrimonij: si is erit actor, & Catholicus reus, cognitio erit officialis, & iudicis Ecclesiastici.

XI.

Iubemus scholasticos, ægrotos, & pauperes nullo discrimine religionis habito ad Vniuersitates, collegia, scholas, xenodochia, & nosocomia pariter admitti.

XII.

Eius religionis homines pendent, vt moris est, quæ pro ingressu præstari solent nomine functionum, & munerum, quæ illis delata erunt. ceterum non cogentur vlli ceremoniæ interesse à sua religione alienæ: item adacti iureiurando non cogentur aliud præstare, quàm vt sublata manu iurent, & promittant Deo se verum dicturos: sed nec cogentur petere relaxationem iurisiurandi à se præstiti inter contrahendum.

XIII.

Sancimus, vt omnes subiecti nostri tam Catholici, quàm qui sunt religionis, vt eam haberi volunt, reformatæ, cuiuscunq; sint ordinis & conditionis, exsoluant decimas curionibus, & alijs Ecclesiasticis, itémque omnibus alijs, ad quos illæ pertinebunt, vt erit vsus

& consuetudo locorum : ad quam praestationem omnes omnibus modis iustis & honestis cogi volumus, poenis aduersus eos qui recusabunt, constitutis his, quæ alijs edictis nostris de hac re editis sunt comprehensæ.

XIII.

Carus & dilectus cognatus noster Princeps Auriacus restituetur in omnes possessiones, iurisdictiones, & ditiones, quas habet in nostro regno, & regionibus imperio nostro subiectis; itemq; in Principatum Auriacum, iura, titulos, documenta, & instrumenta, si quæ illic capta erunt, & transposita à praesidibus nostris generalibus, & alijs officialibus. Quæ bona, iura, & tituli reddentur cognato nostro, reposita & restituta in eum locum, quo erant ante tumultus, vt illis fruatur ipse & hæredes eius in posterum, secundum cautiones, arresta, & declarationes, quæ de ea re interpositæ sunt, & pactione constitutæ à defuncto Rege Henrico, nostro summè colendo Domino & Patre, quem Deus liberet, & ab alijs Regibus decessoribus nostris; vt sic fruatur illis, eodem prorsus modo quo ante tumultus fruebatur.

XV.

Eius religionis homines observabunt dies festos indictos in Ecclesia Catholica & Romana; nec licebit illis per eos dies operari, vendere, aut officinis apertis merces venum palàm exponere; & quibus diebus esus carniū est ab ea Ecclesia interdictus, macella non aperiuntur.

XVI.

In omnibus actis & actionibus publicis, in quibus
mentio

mentio fiet supràdictæ religionis, conceptio verborum hæc erit: Religio, vt eam haberi volunt, reformatà.

XVII.

Quo magis coalescant nostrorum subditorum voluntates, vt cupimus; declaramus tam Catholicos confœderatos, quàm eos, qui profitentur religionem, vt haberi volunt, reformatam, capaces esse capiendorum & exercendorum honorum, dignitatum, officiorum, & munerum omnium cùm regionum, tum eorum, quæ aliorum dominorum sunt, aut vrbium in nostro regno, regionibus, territorijs, & ditionibus imperio nostro subiectis sitarum; idoncos qui sine discrimine ad ea admittantur. vsq; eò, vt nec necesse habeant aliud iusiurandum præstare, aut aliam obligationem in se suscipere, quàm fore, vt honores, dignitates, munera, & officia sua bene & fideliter exercent, & obseruent constitutiones. Qui honores, dignitates, munera & officia cùm cœperint vacare, si quidem ea erunt iuris & collationis nostræ, conferentur à nobis sine vllò discrimine religionis in homines idoneos prout faciendum esse videbitur pro commodo obsequij nobis debiti, & subditorum nostrorum.

XVIII.

Et quoniam ius reddere, iudiciàq; rectè constituere, vna est ex præcipuis rationibus, quibus continentur subditi in pace & concordia: nos recipientes postulationem nobis oblatam tam à Catholicis confœderatis, quàm ab ijs, qui sunt religionis, vt eam haberi volunt, reformatæ, constituimus iam antè, & nunc quoque

constituimus, vt in curia nostra Parlamenti Parisiensis instituat^r confessus nouus Iudicum compositus ex Præsidi-
bus duobus, & sexdecim Consiliarijs, quorum pars sit ex Catholicis, pars ex ijs, qui sunt suprà dictæ religionis. Quæ officia eorum, qui sunt eius religionis, creabuntur à nobis & erigentur in eam rem additis ijsdem stipendijs, honoribus, auctoritatibus & prærogatiuis, quæ sunt ceterorum Consiliariorū eiusdem curiæ: quo is confessus supremo loco, ac pro imperio arresta alijs derogantia constituentium, cognoscat & iudicet de litibus & controuersijs iam motis, & quæ postea mouebuntur; In quibus Catholici confœderati, aut qui sunt religionis, vt haberi volunt, reformatæ, subiecti territorio curiæ nostræ aut erunt partes principales, aut fideiussores; nihil vt intersit, agant, an conueniantur; de causis ciuilibus agatur, an de criminalibus; & utrū hæ lites peragantur scripto, an appellatione, quæ verbis constat. si tamen ita videbitur partibus, aut vna ex his id desiderabit. Atque is confessus ita compositus, & constitutus, vt dictum est, mitteretur à nobis in urbem nostram Pictauium, vt illic sedeat, & ius reddat subditis nostris, Catholicis confœderatis, & qui sunt dictæ religionis, Pictauen-
sibus, Angolismensib^{us}, Alnisijs, & Rupellensibus eadem forma & conditione, quæ foret, si sederet in curia nostra Parlamenti Parisiensis: idq; per tres menses singulis annis incipientibus primo die Augusti vsq; ad vltimum diem Octobris.

XIX.

Quod

Quod attinet ad territorium curiæ nostræ Parlamenti Tolosani, constituetur confessus vnus iudicum in vrbe Monpessulo, compositus ex duobus præsidibus, & octodecim Consiliariis partim Catholicis, partim iis, qui sunt dictæ religionis. ex quibus Catholici eligentur à nobis ex curiis nostris Parlamēti, & Consilii aulici: reliqui nunc primùm creabuntur & erigentur iisdem stipendiis, vt sint honoribus, auctoritatibus, & prærogatiuis, quibus Præsides & Consiliarij curiæ nostræ Parlamenti Tolosani. Eoq; in confessu creabuntur etiam Advocatus vnus, & Procurator vnus generalis, Scribæ publici duo, vnus ciuilis, alter criminalis, Apparitores, & omnes alij officiales, non tantùm quibus ille confessus indigebit, sed etiam quibus indigebit Cancellaria, quæ ibi à nobis constituetur. eruntq; omnes hi officiales partim ex Catholicis, partim ex his, qui sunt suprâ dictæ religionis. Cognosceret autem & iudicabit is confessus supremo loco, & pro imperio arresta aliis derogantia constituentiū, delictibus & controuersis iam motis, & quæ postea mouebuntur: in quibus Catholici confœderati, aut ij, qui sunt religionis, vt haberi volunt, reformatæ, subiecti territorio curiæ nostræ Parlamēti Tolosani, aut erunt partes principales, aut fideiussores, vt nihil referat, agant, an conueniantur; sint né causæ ciuiles, an criminales; & utrùm lites peragantur scripto, an appellatione, quæ verbis constat: si tamen ita videbitur partibus, aut si vna ex his id desiderabit.

XX.

Similes confessus constitui volumus in curiis nostris Parlamentorū Gratianopolitani, Burdegalensis, A-

quenſis, Diuionenſis, Rotomagenſis, & Britonici, ſingulos compoſitos ex numero duorum præſidum, & decem Conſiliariorum, quorum pars, vt dictum eſt, erit ex Catholicis, pars ex iis, qui ſunt ſuprà dictæ religionis. ex quibus poſteriores nunc primùm creabuntur à nobis eius rei cauſa. eruntq; hi conſeſſus eiſmodi, quorum vnusquique in eo territorio, in quo conſtitutus erit, eandem obtineat iuriſdictionem, auctoritatem, & poteſtatem: cognoſcat & iudicet eâdem forma & ratione, qua ſuprà dictum eſt in Parlamentiſ noſtris Pariſienſi & Tolofano. tantùm quod ad Delphinatum attinet, erit eius conſeſſus ſeſſio bipartita: vna per ſex meſes erit Gratianopoli: altera per reliquos ſex meſes in vrbe ſancti Marcellini, incipiente prima ſeſſione in dicta vrbe ſancti Marcellini.

XXI.

Volumus etiam tanquam momentaneæ poſſeſſionis cauſa, & donec in conuentu generali omnium ordinum regni noſtri, quem inſtituere cogitamus, aliter à nobis conſtitutum fuerit, vt quæcunque res iudicatæ erunt ab officialibus conſeſſuum noſtrorum Præſidaliũ, aut ab aliis, quibus in quibuſdam cauſis ſummo loco iudicandi fecimus poteſtatem, ſi quidem iudicatæ erunt in litibus vel motis, vel quæ poſtea mouebuntur, in quibus aut Catholici conſœderati, aut qui ſunt ſuprà dictæ religionis, erunt legitimè agendo, aut actiones ſuſcipiendo principales rei, aut fideiuſſores, ſiue cauſæ ciuiles erunt, ſiue criminales, in his ſit à ſuperioribus iudicibus prouocatio ad ſuperiores conſeſſus

fessus nunc primùm constitutos in nostris Parlamen-
 tis: non obstantibus omnibus edictis ad auctoritatem
 & iurisdictionem iudicum Præsidalium pertinentibus;
 quibus hac in re, quod sine præiudicio ceteratum par-
 tium fiat, derogauimus & derogamus. Erit autem hæc
 prouocatio eiusmodi in causis ciuilibus Præsidalibus,
 vt deuoluat solùm cognitionem, nõ vt suspendat: præter
 quàm si cõmuni consensu inter litigatores conuenerit,
 vt eorum lites iudicarentur à præsidialibus supremo loco.
 Quod cum accideret, huic capiti edicti locus non erit. sed
 nec id locum habebit in his cõfessionibus, in quibus erit iu-
 stus numerus iudicum, qui sunt suprà dictæ religionis ad
 eas lites, de quibus diximus, dirimendas. quod facere
 poterunt cum pari numero iudicum Catholicorum, ita
 vt cum in casibus, qui edictis nostris comprehensi sunt,
 id factum erit, non sit potestas appellandi. Interim iu-
 stis causis moti statuimus, ne instructio & iudiciũ cau-
 sarum criminalium quæ nunc sunt, aut postea incidet in
 tribunali Senescalli Tolosani Tolosæ constituti, quibus
 in causis Catholici confœderati, & qui sunt suprà dictæ
 religionis, erunt rei, exerceantur in ea vrbe, sed in eo tri-
 bunali, quod Senescalli tribunali proximum fuerit: ad
 quod iam nunc eas causas remisimus & remittimus ca-
 lege, vt sit ab eo prouocatio ad eum cõfessionum, qui Mon-
 pessuli est constitutus.

XXII.

Præfetti carissimorum, & dilectorum cognato-
 rum nostrorum Tribunorum militum Franciæ, Vicebal-
 liui, Vicesenescalli, Locum tenentes sagati, & alij omnes
 officiales

officiales eiusdem conditionis iudicabunt secundum constitutiones, & formam antea datam, de erroribus. Quod attinet ad eos, qui domicilium habebunt, qui delati erunt alicuius criminis ad iurisdictionem praefectorum pertinētis, si erunt ex Catholicis confederatis, aut supra dictae religionis: curabunt supra scripti officiales, ut ad instructionem & iudicium earum causarum adhibeant parem numerum nostrorum officialium, quales ad eam rem iure adhiberi oportet, tam ex Catholicis, quam ex iis, qui sunt religionis supra dictae, ex proximis tribunalibus praesidalibus, aut regiis in his prouinciis, in quibus subsellia praesidalia nulla sunt: si tamen ibi tam multi, qui sint eius religionis, reperiri possint. aliqui eorum loco adhibebuntur Aduocati, si illic reperiantur, qui sint eius conditionis.

XXIII.

Statuimus, volumus, & nobis placet, ut carissimus & dilectissimus sororius noster, Rex Nauarrae, carissimus & valde dilectus cognatus noster Princeps Condaus, carissimus cognatus noster Dominus Danuillaus, Tribunus militum Franciae, itemque omnes alij magnates, equites aurati, nobiles, & alij, cuiuscunque sint status & conditionis, tam Catholici confederati, quam qui sunt supra dictae religionis, redeant in possessionem suarum praefectarum, munerum, honorum, & officiorum regionum, quae obtinebant ante 24. Augusti 1572. in eaque possessione defendantur, absque vlla noua collatione nostra. nec obstant vlla arresta, & sententiae aduersus eos latae, aut collationes earum functionum, quae ab alijs impetratae essent. Ut redeant item
in pos-

in possessionem omnium bonorum suorum, iurium, nominum, rationum & actionum: nihil obstantibus iudiciis, quæ per causam tumultuum insecuta sunt. quæ arresta, iudicia, collationes, & quidquid inde secutum erit, declarauimus ob eam causam, & declaramus nulla, & nullius momenti.

XXIII.

Quæ suprà dicta sunt, non sic accipi volumus, vt qui transcripserint functiones & officia sua, interposita auctoritate diplomatis nostri, aut Regis nuper defuncti carissimi Domini & fratris nostri, possint ea recipere, & redire in eorum possessionem. His tamē integram actionem esse volumus aduersus eos, qui eas functiones tenēt, possident, de precio, de quo inter eos eius transcriptionis nomine conuenerit. Quod si qui à priuatis vi coacti erunt, vt suas illas functiones & officia transcriberent, his eorumque heredibus actionem civilem esse volumus eo nomine aduersus eos, qui vim fecerūt, nec non heredeseorum, & successores.

XXV.

Statuimus etiam, vt si quæ Commendataria ordinis Sancti Ioannis Hierosolymitani, quæ sint in iure Catholicorum confœderatorum, aut hominum suprà dictæ religionis, reperiantur captæ auctoritate iudicium nostrorum, aut ab aliis prætextu tumultuum quoquo modo occupatæ, hæ soluto pignore reddantur Commendatariis, restituatūque his possessio ita, vt quo modo possidebant ante 24. Augusti 1572. ita & nunc liceat his possidere.

XXVI.

Quòd si in quos ex Catholicis confœderatis, aut ijs qui sunt suprâ dictæ religionis, aliqua officia collata iam antè fuerint, ad quæ nondum sint admissi; volumus & nobis placet, vt ad ea admittantur, & omnes ad eam rem prouisiones necessariæ eis suppeditentur.

XXVII.

Item vt Catholici confœderati redeant in possessionem beneficiorum suorum, ijsq; liberè fruendi ius, quod ante diem dictum 24. Augusti habuerunt. vtq; hi, qui auctoritate sua sine mandato aut beneficio nostro ea beneficia possederunt, & fructus perceperunt, etiam fructus illis restituere cogantur.

XXVIII.

Omnes controuersię de redemptione eorum, qui per hos tumultus ab alterutra parte capti sunt, nobis sunt seruata, vt i & nos eas seruamus nobis & personæ nostræ: interdicientes partibus, ne alibi quàm apud nos, de ea re actionem instituunt, & officialibus ac magistratibus nostris, ne de ea suscipiant vllam potestatem, iurisdictionem, aut cognitionem.

XXIX.

Proclamationes, programmata, & subhastationes prædiorum, quorum nomine decretum petitur, exercebuntur locis & horis consuetis, si fieri potest, iuxta constitutiones nostras: aut in foro aliquo publico, si quod sit in eo loco, vbi prædia sita sunt: quod si ibi nullū erit, exercebuntur in proximo foro, quod sit in eo territorio,

rio, in quo fieri debet adiudicatio. Programmata autem affigentur postea iudicario eius fori, & in auditorij eius loci ingressu. quo observato vtilis erunt proclamationes, recte q; procedetur ad interpositionem decreti, neglectis vitijs, quæ in hac re possent allegari.

XXX.

Quæ Catholici confœderati, aut ij qui sunt religionis, vt eam haberi volunt, reformatæ, sine auctoritate nostra nacti erunt, si res immobiles sunt ad Ecclesiam pertinentes, in his nulla erit acquisitio: quin statuimus, volumus, & ita nobis placet, vt Ecclesiastici confestim & sine vlla dilatione recipiant possessionem naturalem bonorum ita alienatorum, quamuis precio non oblato. nec his quidquam obstent contractus venditionis; quos ob eam rem, tanquam si nulli essent, irritos fecimus: salua manente actione emtoribus aduersus eos, quibuscum eo nomine per ius agere licebit. Nihilominus tamen ijs, qui sunt suprâ dictæ religionis, paratæ erunt literæ patentes nostræ, quibus potestas his fiet suos ad collationem æquabilē vocandi tantæ summæ, quantum est precium earum venditionum de quibus agetur, vnde possit emtoribus dissolui, quod ab illis reuera & sine fraude numeratum fuerit. nam de damno & eo, quod ipsorum propter eam euictionem interest, nullam illis actionem esse volumus: sed contenti erunt precio ab ipsis soluto, computatis in rationem eius debiti exonerandi fructibus, quos ipsi perceperunt, si quidem res nimis vili & iniquo precio distractæ esse reperiuntur.

XXXI.

Exhæredationes, aut ademptiones odio religionis, aut tumultuum factæ, siue inter viuos, siue testamentofactæ erunt, neque in præteritum neque in futurum Catholicis confœderatis, aut his qui sunt religionis, vt eam haberi volunt, reformatæ, nocebunt: dummodo nulla alia fuerit causa, quàm religionis, aut armorum captorum. Idemque seruari volumus de his exhæredationibus & ademptionibus, quæ odio religionis Catholica factæ fuerint. Testamenta tamen militaria, quæ tempore horum aut superiorum tumultuum facta erunt, vt iure cautum est, valebunt.

XXXII.

Peruersitates & enormia illa, quæ admissa sunt 24. Augusti, & insequentibus diebus per consequentiam eius diei, Lutetiæ & in aliis vrbibus, & locis Regni nostri, acciderunt nobis maximè acerbo & iniquo animo ferentibus. Et vt testata sit singularis bonitas nostra & beneuolentia erga subditos, declaramus viduas & filios eorum, qui per eos dies occisi sunt, quacunque in parte regni nostri id acciderit, immunes ab omnibus collationibus, & præstationibus, quæ ex causa edictorum nostrorum ad delectus militares iniungi solent, si mariti, aut patres erant nobiles: qui si conditione ignobiles fuerint, & eius conditionis, quæ obnoxia fuerit præstationibus publicis, nos iisdem de causis exoneramus eorum viduas & liberos omnibus tributis & indictionibus: vtrûmq; ad sex annos continuos proximè sequentes. edicentes omnibus officialibus nostris unicuique in suo munere, ne quis suprâ scriptas personas in numero

rum eorum, qui præsent, referat in fraudem huius voluntatis, & animi nostri.

XXXIII.

Sententias, iudicia, arresta, causæ cognitiones, pignorum captiones, venditiones, decreta, quæ interuenerunt aduersus eos, qui sunt suprâ dictæ religionis, vt eam haberi volunt, reformatæ, tam viuos, quàm mortuos post obitum Henrici Regis nobis maximè colendi Domini & Patris per causam tumultuum ex illo secutorum: executionem item earum sententiarum, & decretorum: omnia iam nunc irrita facimus, reuocamus, & pro nullis esse volumus, statuimûsq; , vt inducantur, & tollantur ex actis, & archiuis curiarum nostrarum tam summarum, quàm inferiorum. Vti & sublatas ac deletas esse volumus omnes notas, omnia vestigia, & monumenta earum executionum, libros, & acta famosa aduersus personas eorum, memoriam & posteritatem. Præterea vt quibus in locis ea de causâ aliquid destructum aut erasum est, ea loca vti nunc sunt, ita reddantur dominis eorum, vt ea illis suo iure habere, deq; his pro arbitrio statuere liceat. Idem volumus & iubemus seruari in causâ Catholicorum confœderatorum, & nominatim in arrestis & sententijs latis aduersus Dominos de la Molle, Coconas, & la Haye locum tenentem generalem Pictonum. Et generaliter irritas fecimus, reuocauimus, & pro nullis esse iussimus omnes cognitiones, & inquisitiones susceptas ob consilia quælibet, delationes, & crimina, quæ dicuntur esse læsæ Maiestatis, aut alia: vt sine præiudicio vllò earum cognitionum, arrestorum, & iudiciorum, quamuis ea publicationem

& incorporationem bonorum in fiscum contineant, non solum Catholici confœderati, & qui sunt suprâ dictæ religionis, sed etiam hæredes eorum redeant in naturalem possessionem omnium bonorum.

XXXIII.

Et quoniam superior nostra declaratio facit, vt omnia arresta, & sententiæ latæ aduersus defunctum Dominum de Chastillon Amirallium Franciæ, & exsecutio eorum fiant nulla & nullius momenti, tanquam quæ nunquam interuenissent: Nos conuenienter ei declarationi volumus & iubemus, vt omnia illa arresta, sententiæ, cognitiones, & acta, quæ aduersus eum Dominum de Chastillon interuenerunt, inducantur, lacerentur, & tollantur ex archiuis tam curiarum nostrarum Parlamenti, quàm aliarum omnium iurisdictionum; vtq; non solum memoria Amirallij, sed etiam liberorum eius honos, existimatio, & bona integra maneat: quamuis illis arrestis vnita sint & incorporata ea bona in dominium coronæ nostræ: cuius rei declarationem pleniorẽ & magis specialem iubebimus filiis eius expediri, si ipsis videbitur.

XXXV.

Idem fieri volumus circa Dominos de Montgommery, Mombrun, Briquemaut, & Cauaignes.

XXXVI.

Vetamus, ne fiant vllæ supplicationes publicæ cum ob mortem defuncti cognati nostri Principis Condæi, tum ob diem sancti Bartholomæi, & alia facta, quæ possint tumultuum memoriam renouare.

XXXVII.

Omnes

Omnes cognitiones exercitæ, sententiæ & arresta lata aduersus eos, qui sunt suprâ dictæ religionis, ferentes arma, aut qui absunt ab hoc regno, qui se receperunt in vrbes & regiones eius regni ab ipsis occupatas, in aliqua alia causâ, quàm illius religionis & tumultuum: item omnes peremtionones instantiarum, præscriptiones tam legitimæ, & conuentionales, quàm moribus receptæ, capiones etiam feudorum, quæ his & prioribus tumultibus acciderunt, eo loco erunt, quasi non interuenissent; easq; tales, declarauimus & declaramus, atq; ita irritas fecimus & facimus, vt litigatoribus nullo modo prodesse possint; quamuis hi qui sunt religionis suprâ dictæ, auditi sint & defensi per procuratores: sed venient res in eum locum, in quo erant antea sine metu superiorum arrestorum, & executionum, quæ illa secutæ sunt: restitueturq; illis ea possessio rerum, in qua erant 24. Augusti 1572. Valebunt autem quæ suprâ scripta sunt & pro Catholicis confœderatis, ex quo tempore arma gerere cœperunt, aut abesse ab hoc regno propter tumultus; itemq; pro filiis minoribus eorum, qui sunt in superiore causâ, qui filij tempore horum tumultuum decesserunt. Declaramus præterea nullas & nullius momenti omnes cognitiones exercitæ, & sententias eodem tempore latas aduersus suprâ scriptas personas absentia & contumacia causâ; nec non eorū iudiciorum executiones: restituentes partes in integrum ius suum, quod antè habuerunt, non refutis sumptibus, aut multis obsignatis.

XXXVIII.

Omnes captiui, qui detinētur vel auctoritate iudicis, vel
aliter

aliter, etiamsi dati sint ad remos per causam horum & superiorum tumultuum, liberabuntur custodia & restituentur in libertatem ab vtraq; parte sine vlllo precio redemptionis. quam ad rem infirmamus & nullas esse volumus obligationes omnes eo nomine contractas, liberamusq; omnes earum accessiones. Quod si quid iam antè numeratum sit redemptionis causa, dummodo ab his qui bello captierant, non placet id repeti posse ab ijs, qui acceperunt. Quod attinet ad ea quæ facta & capta sunt alio, quàm hostilitatis iure, aut obtentu quidem hostilitatis, sed aduersus ordinem publicum, priuatumque præscriptum à Ducibus, aut Vniuersitatibus, & prouincijs, penes quas imperandi ius erat, in quibus quod factum est, ratum habitum non sit, nec habebitur postea intra duos menses, postquàm hoc edictum publicatum fuerit, licebit de his aduersus ytramq; partem agere, ordinaria tamen via & ciuilitè.

XXXIX.

Iubemus etiam ea crimina & delicta coërceri, quæ inter eas personas, quæ easdem partes sequebantur, admixta sunt tempore tumultuum, induciarum, aut quo cessatio erat ab armis: nisi ea facta rata habita erunt à Ducibus vtriusq; partis intra suprà scriptos duos menses. Quod attinet ad collectiones, exactiones pecuniarum, armorum gestiones, & alios actus bellicos, à quibus auctoritas publica, aut rati habitio superior aberit, de his vt per ius licet, agendi potestas erit.

XL.

Mobilia quæ exstabant, quæ hostilitatis iure capta non erunt, restituentur his ad quos ea pertinent, si quo tempore

tempore publicatum erit hoc edictum, reperiantur esse penes eos, qui occuparunt, aut eorum hæredes, nullo eo nomine precio oblato. quæ si distracta erunt & alienata auctoritate iudicis, aut alio iussu mandatũue publico vel Catholicorum, vel eorum qui sunt suprâ dictæ religionis, poterunt nihilominus vindicari, dum tamen hoc casu precium emtoribus refundatur. quo loco declaramus inter facta hostilitatis habendum non esse, quod factum fuit Lutetiæ, & alibi 24. Augusti 1572. & ijs diebus, qui secuti sunt, per consequentiam eius, quod eo die 24. Augusti factum est.

XL I.

Quod ad fructus rerum immobilium attinet, unusquisq; recipiet possessionem ædium & bonorum suorum, & vicissim obtinebit fructus huius anni, maximè Ecclesiastici: nec quo minùs id fiat, vllæ pignorum capiones, vllæue impedimenta, quæ per hos & superiores tumultus obiecta fuerint, obstabunt, vti & fruetur quisque præteritis pensionibus reddituum annuorũ, qui vel à nobis, vel mandatu permissũue nostro, vel iussu iudicis, aut Ducis aduersæ partis auctoritate capti nō erunt.

XL II.

Milites & præsidia, quæ sunt, aut erunt in domibus, locis, vrbibus, & arcibus subditorum nostrorum, cuiuscunq; religionis hi sint & conditionis, cedent loco confestim post publicationem huius edicti, quò dominis eas res liberè & sine vlla interpellatione habere liceat, vti habebant priùs, quàm illis exclusi essent: quodcunq; tandem ius obtendetur ab ijs, qui ea detinebunt. de quo si litigare volent, licebit ijs modis quibus per leges conceditur, sed postquam earum rerum possessione cesserint.

D

rint.

rint. quod nominatim volumus præstari in beneficijs,
à quibus deiecti erant, qui titulo ea possidebant.

XLIII.

Omnes tituli, chartæ, instrumenta, & documenta capta, ab vtrâque parte restituentur ijs, quorum illa sunt: quamuis ea, aut arces & ædificia in quibus illa asseruabantur, capta fuerint & occupata vel specialibus iussis nostris, vel mandatis legatorum nostrorum & Præsidi prouinciarum, vel auctoritate Ducum partis aduersæ, aut quocunque alio prætextu.

XLIII.

Liberum commercium & liber com meatus restituetur per omnes vrbes, vicos, pagos, pontes, & itinera Regni nostri, regiones, territoria, & ditiones, quæ sunt sub imperio & tuitione nostra: tam mari, quàm terræ fluijs & aquis dulcibus. vti erant ante hos & superiores tumultus. sublatis vectigalibus omnibus & præstationibus alia auctoritate, quàm nostra per hos tumultus impositis.

XLV.

Omnia loca, vrbes, & prouinciæ omnes Regni nostri, regionum, territoriorum, & ditionum imperio nostro subiectarum, fruuntur iisdem priuilegijs, immunitatibus, libertatibus, nundinis, foro, iurisdictionibus & tribunalibus, quibus fruebantur ante hos tumultus; nec obstat translatio quorundam ex illis tribunalibus; aut vllæ literæ contrariæ. restituenturq; illa tribunalia ijs vrbeb; & locis, in quibus erant prius.

XLVI.

Et quoniam antè declarauimus Catholicos confederatos, & eos qui sunt suprâ dictæ religionis, capaces omnium

omnium honorum, officiorum, dignitatum, & munerum quorumcunque, tam quæ Magnatum aliquorum sunt, quàm quæ vrbium Regni nostri, regionum, territoriorum, ditionum imperio nostro subiectarum, & idoneos qui sine discrimine ad ea admittantur: volumus pariter his ius esse capiendi munera procuratorum & syndicorum cuiusque regionis, vrbis, & loci; eos in ea causâ esse, vt admitti possint ad consilia, deliberationes, conuentus, tam in quibus de eligendis magistratibus prouinciarum agetur, quàm in quibus agetur de alijs functionibus, quæ ex suprâ scriptis rebus pendent: nec his obsit religio, aut tumultus, quo minus ad ea admittantur, aut admissi his fruantur.

XLVII.

Non licebit in posterum eos, qui sunt religionis suprâ dictæ, onerare aut premere vllis oneribus ordinarijs vel extraordinarijs, suprâ, quàm Catholicos licet, aut suprâ, quàm fert eorum patrimonij & facultatum modus. quod si qui querentur se grauius iusto oneratos, adire poterunt eos iudices, quorum ea iurisdictio est. Quibus subditis nostris aliqua onera imposita erunt ab alterutra parte, dum hi abessent, nec potirentur bonis suis propter tumultus: hi cuiuscunq; religionis sint & conditionis, his oneribus omnibus sine discrimine exonerabuntur: hætenus tamen ne fructus in ea onera captos & in solutionem eorum conuersos, possint repetere.

XLVIII.

Non patimur etiam, vt Catholici confederati, & ij, qui sunt suprâ dictæ religionis, nec non alij Catholici, qui commorabantur in vrbibus & locis ab illis occupatis, & possessis, quiq; illis de suo aliquid contribuerunt,

teneantur vllis tributis, collationibus, concessis, incrementis, tributillis, reparationibus, vtensilibus, & alijs imperatis, subsidij sue præteritis, & impositis à 24. Augusti 1572. ad hunc vsq; diem: siue mandatis nostris, siue auctoritate ordinum, Rectorum prouinciarum, curiarum Parliamentorum iniuncta fuerint. à quibus exonerauimus eos, & exoneramus: edicentes Quæstoribus Franciæ, generalibus administratoribus ærarij nostri, collectoribus generalibus & particularibus, eorum procuratoribus & institoribus, aut actoribus alijs, & eiusdem ærarij curatoribus, ne illos conueniant eo nomine, ne vexent, aut vlllo modo seu recta seu obliqua via inquietent.

XLIX.

Declaramus habere nos carissimum & dilectissimum fratrem nostrum Ducem Alenconium pro nostro bono fratre: carissimum & dilectissimum sororium nostrum Regem Nauarræ pro bono sororio nostro & cognato: & carissimum ac dilectum cognatum nostrum Principem Condæum pro nostro cognato, fidei subdito & addicto: vti habemus etiam carissimum & dilectum nostrum cognatum Dominum Danuillæum Tribunum militum Franciæ, & omnes alios Magnates, equites auros, nobiles, officiales, incolas vrbium, Vniuersitatum, vicorum, pagorum, & aliorum locorum regni nostri, & regionum imperio nostro subiectarum, qui eos secuti sunt, his opem & suppetias quocunq; modo tulerunt, pro nostris bonis subditis, & addictis: auditq; declaratione fratris nostri Ducis Alenconij, nobis abundè satisfactum putamus, probatumq; sincerum eius consilium fuisse, nec per eum, aut eos qui participes fuerunt, quiue

quæ uillo modo easdem res tractarunt, seu uiuos seu mortuos, quidquam factum esse, quod non ad obsequium nobis debitum referretur. Declaramus, si quæ arrepta, testificationes, cognitiones de eare interuenerint, omnia nulla esse & nullius momenti, tanquam si nunquam interuenissent: iubemus, ut inducantur, lacerentur, & tollantur ex archiuistam curiarum Parlamentorum, quàm aliarum iurisdictionum, quarum in acta relata fuerint.

L.

Habemus etiam & censem in numero nostrorum bonorum cognatorum, vicinorum, & amicorum; carissimos & dilectos nostros cognatos, Comitem Palatinum Electorem Sancti Imperij, & Ducem Ioannem Cazimirum filium eius; nec quod ab his factum est, alio loco habemus, quàm quod factum sit obsequij nobis præstandi causa.

LI.

Declaramus item conscriptionem & expeditionem Helueticorum, maximè Nouoconij, & Vallangini, & aliorum quorumlibet, non nisi obsequij nobis præstandi causa esse susceptam.

LII.

Sancimus, ut filij eorum, qui post obitum defuncti Regis Henrici, nobis maximè colendi Domini & patris, ex regno nostro religionis aut tumultuum causa migrarunt, etiamsi filij extra regnum nostrum nati sint, habeantur pro ueris Francis & regnicolis; quales eos esse declarauimus & declaramus, ut ad eam rem non sit opus impetrare ullas literas originis, aut alias prouisiones à nobis; sed vnum hoc edictum sufficiat, non obstantibus

bus nostris constitutionibus contrarijs. quibus in hac parte derogauimus, & derogamus.

LIII.

Quas pecunias ceperunt, & collegerūt tam frater noster Dux Alenconius, Rex Nauarræ, & Princeps Condæus, quàm Dominus Danuillæus, & alij Magnates, Equites aurati, nobiles, officiales, corpora urbium, & Vniuersitatum, omnesq; alij, qui his opem & suppetias tulerunt, quæue pecuniæ illorum iussu captæ & collectæ erunt, tam ex quæsturis nostris & ærario, quantamcunq; summam illæ efficiant, quàm ab urbibus, Vniuersitatibus, & à priuatis, ex pensionibus, redditibus, argentarijs, venditionibus bonorum mobilium Ecclesiasticorum, & aliorum, lignis cæsis ex syluis non cædis vel nostris, vel alienis: item ex multis, prædis, redemptionibus, aut si quæ sunt alterius generis pecuniæ, quæ captæ sint per causam horum & præcedentium tumultuum; earum pecuniarum nomine omnes qui suprâ scripti sunt, eorumq; hæredes & successores omni obligatione liberi & soluti manebūt, ita ut neq; ipsi neq; ij quibus earum pecuniarum colligendarum cura ab illis mandata est, aut qui illorum iussu eas dederunt, subministrarunt, possint eo nomine aut in præsentia aut in posterum conueniri: discedent & ipsi, quibusq; hæc cura ab illis commissæ est, soluti omni obligatione tractationis & administrationis earum pecuniarum, dum proferant apochas, iustæ liberationis loco futuras, quæ intra quatuor menses, ex quo hoc edictum in curia nostra Parlamenti Parisiensis publicatum erit; illis redditæ erunt ab eodem fratre nostro, Rege Nauarræ, Principe Condæo, aut
Tribuno

Tribuno militum Danuillæo, aut ab his, quibus illi earum rationum auditionem, & subscriptionem delegauerint, aut etiam ab alijs Ducibus, vel corporibus urbium, penes quos, quæue in his & superioribus tumultibus imperandi potestas fuit. Consimiliter & ciues atq; incolæ vrbis Rupellæ, itemq; aliæ Vniuersitates manebunt solutæ omni obligatione, quæ metui potuisset ob conuentus publicos & priuatos habitos, iurisdictionem nouam introductam, ordinem ab his & formam Reip. cōstitutam, iudicia hinc nata & eorum executiones, siue ciuilis causâ fuerit, siue criminalis: item ob omnia hostilia facta, conscriptos & ductos milites, curam monetam iussu Ducum, fabricationem tormentorum bellicorum, eorum & munitionum bellicarum occupationem tam ex nostris armamentarijs, quàm à priuatis, pulueris bombardici, & halonitri confectiōnem, inuasiones, munitiones locorum, demolitiones moenium, urbium, arcium, vicorum, & pagorum, confilia aduersus ea loca inita, concremationes & demolitiones templorum & ædificiorum, profectiōnes, consiliorum collationes, negotiationes, tractatus, & contractus initos cum omnibus principibus & Vniuersitatibus exteris, introductos externos in vrbes & alia loca regni nostri: & generaliter ob ea omnia quæ facta sunt, gesta, & tractata tam à Catholicis confederatis, quàm ab his, qui sunt suprâ dictæ religionis per hos & superiores tumultus iam inde ab obitu Domini nostri & patris, quem diximus, quamuis eiusmodi sint, quæ alioqui specialem expressionem desiderent. Quam declarationem nostram sequentes intelligi volumus Dominos Vidamium Carnutensem, & de

& de Beauvoir solutos esse & manere, eosq; adeo specialiter soluimus & liberamus omni obligatione, quæ aduersus eos obtendi potuerit ob tractatus & negotiationes ab his cum Regina Angliæ interpositas Anno 1562. nihil hîc ab illis factum esse existimantes, quod non ad obsequium nobis debitum pertineat: quamuis prioribus edictis de pacificatione nihil nominatim de eo comprehensum fuerit. Pro quibus à nobis concessis vicissim Catholici confœderati, & qui sunt suprâ dictæ religionis desistent & discedent ab omnibus fœderibus, quæ in hoc regno, aut extrâ constituta habent, neq; in posterum vllas collectiones pecuniarum instituent nisi permissu nostro, nullos catalogos hominum conscribent, nullos conuentus habebunt alios, quàm qui illis suprâ concessi sunt, & sine armis, ac ne habeant, veramus, denunciante seueram poenâ ijs qui secus facient, vt contemtoribus nostrarû constitutionum & violatoribus.

LIIII.

Neq; officiales nostri suprâ dictæ vrbis Rupellæ, neq; Magistri, Decuriones, Pares, aut alij incolæ eius vrbis conuenientur, vexabuntur, aut inquietabuntur, nominatim ob iussâ, prehensiones in vrbe aut foris decretas, executiones sententiarum ab illis latorum postea secutas, idq; propter consilia, quæ existimari volunt capta fuisse aduersus vrbem mense Decembri 1573. Item propter nauem quandâ nomine la Rondelle, & executionem sententiarû aduersus eos, qui eius armandæ causâ in naue erant, latorum: neq; deniq; ob alia vlla facta, à quibus omnibus nos in totum eos exoneramus, vt suprâ dictum est.

LV.

Quæcunq;

Quæcunq; capta erunt permittentibus aut appro-
bantibus ijs, ad quos is permissus & approbatio perti-
net; item de quibus iudicatum erit à iudicibus Ami-
rallatus, aut ab ijs iudicibus, quibus ea cognitio à Ca-
tholicis confœderatis, aut ijs qui sunt suprâ dictæ reli-
gionis, delegata erit; de his controuersia omnis sopita
manebit beneficio huius edicti, vt neq; vlla possit per-
secutio institui eo nomine, neq; centuriones, eorum fi-
deiussores, iidem illi iudices, officiales, aut alij vllam
actionem aut negotium eo nomine pati: quamuis de
his rebus impetratæ sint antea literæ de limitibus, aut
pignora capta in ea causâ, re tamen adhuc pendente, &
necdum iudicata. quæ pignora eo nexu liberari, & suis
dominis pleno iure permitti volumus.

LVI.

In ijs urbibus, quarum mœnia per hos aut superiores
tumultus deiecta erunt, licebit incolis reparare ruinas
& mœnia instaurare, si illis videbitur, suis sumtibus.

LVII.

Qui ex Catholicis confœderatis, & hominibus suprâ
dictæ religionis conduxerint per hos tumultus scriba-
tus aliquos, aut aliud dominium, vectigalia, impositio-
nes forenses, aut alia quæ sint iuris nostri, quibus illi
tempore tumultuum frui non potuerunt; soluti eo no-
mine manebunt, vti & nos eos liberamus eorum nomi-
ne, quæ ex illis redemptionibus non perceperunt post
24. Augusti 1572. aut quæ sine fraude alibi soluerunt,
quàm in quæsturis ærarij nostri. in quo nullas obligatio-
nes ab his contractas ipsis nocere volumus.

LVIII.

Et quoniam acerbitas, & series tumultuum, qui tot

E

iam

iam annos hoc regnum exercent, ita mutabit omnium rerum ordinem, vt nisi hoc restituto non possint subditi in fida coniunctione, & mutua consensione animorum contineri, quò quietè & tranquillè viuant, quò semper præcipuè cura nostra & studium spectarunt: dum iudicamus ad id optimè constituendum nihil nos posse facere consultius, quàm si postulationes & querelas omnium subditorum nostrorum ex omnibus prouincijs regni nostri audiamus, ob hanc causam iam à principio, ex quo ad hanc coronam venimus, constitueramus indicere conuentum generalem ordinum. neq; potuimus vsque adhuc perficere non sine acerbo dolore nostro, propter tumultus. Nunc postquam visum est Deo his finem dare, nos in vetere nostro bono & sancto proposito pro commodo subditorum nostrorum manentes, dicimus & declaramus, volumus & nobis placet, vt iidem illi conuentus generales ordinum à nobis indicantur, & conuocentur in urbē nostrā Blæsium, vt illic ita habeantur, vt i bono, antiquo & laudabili more huius regni receptū est, idq; intra sex menses, qui publicationem huius edicti in curia nostra Parlamenti Parisiensis factā proximè sequētur: quo nomine expedientur à nobis mādāta ad eam rem necessaria. Hæc eò, vt auditis admonitionibus, querelis, & postulationibus, quæ ad nos ab illis delatę erunt, constituatur à nobis, quod in rem huius regni faciendum esse videbitur.

LIX.

Catholici confœderati, & qui sunt suprā dictę religionis confestim post publicatum hoc edictum nostrum, efficere debebunt, vt omnia præsidia urbium, locorum, arcium, & domorum, quas tenent, tam quę sunt nostrę, quàm

quàm quæ priuatorum, & maximè Ecclesiasticorum, cedant earum rerum possessione, easq; restituant omni ex parte liberas, vt sint eodem loco, quo erant tempore pacis ante hos & superiores tumultus. Nihilominus tamè propter iustas causas commissimus custodiæ eorum Catholicorum confœderatorum, & hominum suprâ dictæ religionis octo vrbes, quæ sequuntur: Aiguesmortes, & Beaucaire, in provincia Narbonensi: Perigueux & le Mas de Verdun, in Aquitania: Nyous & Serres, urbem & arcem in Delphinatu: Yssioire in Aruernia: & Seynela grand, & omnem ambitum eius in Prouincia. Quo nomine frater noster, Rex Nauarræ, Princeps Condaus, Tribunus militũ Danuillæus, & ij quibus earũ urbium custodiam mandabitur, cauebunt periculo fidei & honoris sui fore, vt diligenter & fideliter illæ custodiantur. Ceteris in urbibus, quas nunc tenent, & quæ ab ipsis reddite erunt, vti suprâ scriptũ est, neq; adhibebuntur à nobis Præfecti, neq; collocabitur præsidium, nisi si quæ sint, in quibus iam olim adhibere & collocare consuetũ fuerit, & maximè regnante Henrico Rege Domino & Patre nostro. Sed et subditos nostros omnium aliarum urbium subleuare cupientes quibuscunque in rebus possumus; declaramus nullũ in illis urbibus præsidium aut præfectũ futurũ, nisi eo modo, quo vtriq; fuerint tẽpore Henrici Regis, quem diximus, Domini & Patris nostri. vti nec in arcibus, oppidis, ædibus, et bonis priuatis subditorũ nostrorũ, cuiuscunque sint conditionis, alia præsidia esse volumus, quàm quæ esse consueuerunt tempore pacis,

LX.

Interdicim' omnib' cõcionatoribus, lectoribus et alijs qui ex publico loco verba faciunt, ne vtantur verbis,

E 2

orationi.

orationibus, sermonibus ad seditionem excitandam spectantibus: quin iniunximus illis & iniungimus, vt sibi temperent, & se gerant modestè, neuè quid dicant, quod ad institutionem & ædificationem auditorum, ad pacis ac tranquillitatis à nobis in hoc regno constitutæ tuitionem non faciat. qui secus fecerint, eos subijcimus ijs pœnis, quæ superioribus edictis nostris sancitæ sunt. & vt eam rem sibi studio habeant Procuratores nostri generales, & alij officiales, districtè præcipimus.

LXI.

Volumus, statuimus, & nobis placet, vt omnes Rectores prouinciarum, Balliui, Senescalli, & alij iudices ordinarij ciuitatum huius regni, postquam hoc edictū acceperint, statim iurent se daturos operam, vt obseruetur, vnusquisque in suo territorio. vt etiam facient Magistri, Decuriones, Capitolini, & alij ciuitatum officiales tam annui, quàm perpetui. Iniungimus præterea nostris Balliuis, & Senescallis, aut eorum locum tenentibus & alijs iudicibus, curent, vt primores incolæ ciuitatum, huius siue alterius religionis fuerint, obstringant se iureiurando ad tuitionem huius edicti intra octo dies, postquàm id publicatum fuerit, subijcientes omnes subditos nostros tutelæ & defensionis nostræ, & inuicem alios aliorum tutelæ ac defensionis. Idem iusiurandum præstabitur apud Balliuos, & Senescallos in cuiusque territorio à magnatibus & nobilibus; quo ob eam causam sistere illos debebunt intra suprâ scriptum tempus, vt tamen adesse possint vel per se, vel per procuratorem. Et quod ad annuos officiales attinet, renouabitur hoc iusiurandum, cùm ad suas functiones admittentur.

Et

Et vt tam Iuridici nostri & officiales, quàm alij subditi planè & certò de voluntate atque animo nostro cognoscant; tollendarum omnium ambiguitatum, & dubitationum causa, quæ ex præcedentibus edictis pos- sunt incidere, declarauimus & declaramus omnia edi- cta, literas, declarationes, moderationes, restrictiones, & interpretationes, Arresta, & acta, & tam secreta, quàm alia, & quæcunque deliberata antè à nobis facta sunt in Curijs nostris Parlamenti, & alia, quæ fieri possent in posterū aduersus hoc edictum nostrum, ad causam religionis & tumultuum, qui in hoc nostro regno exstite- runt, pertinentia, omnia nullam vim, nullum effectum habere. quibus, vt & clausulis derogatoriis, quæ illis continentur, derogauimus hoc edicto, & derogamus, & iam nunc, quasi tunc id fieret, irrita ea facimus, reuoca- mus, & nulla esse iubemus. breuiter nominatim decla- ramus velle nos, vt hoc edictum nostrum ratum sit, fir- mum, & inuiolabile; custodiatur & obseruetur tam ab iisdem illis officialibus & Iuridicis nostris, quàm à sub- ditis, contemptis & repudiatis omnibus, quæ possent aduersari, & illi derogare. Quoq; facilius obtineri possit, vt id edictum mandetur executioni, audianturq; que- relæ subditorum nostrorum super his, quæ contrà fient; iniungimus carissimis & dilectis cognatis nostris Tri- bunis militum Franciæ, vt se conferant quisque in pro- uincias suæ curæ commissas, & sine mora prouideant omnia, quæ ad tuitionem & executionem eius edicti pertinebunt.

Mandamus præterea dilectis nobis, & fidelibus viris

Curiarum nostrarū Parliamenti, vt simulātque hoc edī-
ctum publicatum acceperint, posthabitis rebus omni-
bus, nisi velint omnia alia à se acta nulla esse, idem illud
iurandum, de quo suprà comprehensum est, præstent;
curēt etiam, vt hoc nostrū edictum publicetur, & in acta
nostrarum Curiarum referatur totidem verbis, eadēq;
forma, purē & simpliciter nullis additis moderationi-
bus, restrictionibus, declarationibus, aut actis secretis;
neq; in eo aliud iussum, aut mandatū à nobis expectēt.
Procuratoribus autē nostris generalibus, vt confestim &
sine mora postulēt & persequātur eiusmodi publicatio-
nem. Similiter & locum tenentibus nostris generalibus,
& Rectoribus prouinciarū nostrarū iniungimus, vt cu-
rent pro se quisq; edictū publicandum in omnibus locis
& partibus prouinciarum suarum; custodiendum id &
obseruandum non expectata curiarum nostrarum pu-
blicatione, ne quis in eo vllam obtendat ignorantiam
causam, & quo promptiūs omnes hostilitatis viæ, colle-
ctiones pecuniarum, occupationes & demolitiones o-
mnes vtrinq; præcludātur. Quo loco de his collectionib;
pecuniarū, demolitionibus, occupationibus, rapinis bo-
norum mobiliū, deq; aliis hostilibus actibus, qui publica-
tionem supradictam, & significationem eius, quam lo-
cum tenētes nostri generales ediderint, sequi possunt, iā
nunc declaramus, si quid eorum secutū erit, omnia ob-
noxia esse restitutioni, coërcitioni, & satisfactioni. In
quo volumus aduersus eos, qui cōtrā fecerint, inquiri &
statui pro qualitate delicti: in eos quidem, qui in violati-
one & infractione huius edicti arma, vim & metū adhi-
buerint, quo minūs edictum suam vim & effectum tene-
at, vt extremo supplicio afficiantur: qui autem sine ar-
mis

mis, non adhibita vi & metu contrà venerint, vt hi ple-
 etanturaliis pœnis, vt pœna corpori inflicta, exilio, mul-
 ta pecuniaria, & aliis pro grauitate delicti. quæ res erit in
 arbitrio & moderatione iudicum, quibus eius rei cogni-
 tionem cōmisimus. imponētes hoc ipsorum existima-
 tioni & conscientiæ, vt in eo iustè atq; integrè se gerant,
 & ea æquabilitate, qua oportet, nulla habita ratione, aut
 discrimine vel personarum vel religionis. Volumus eti-
 am, vt omnes militum manus vtriusque partis, tam e-
 quitum, quàm peditum, & tam Francorum, quàm exte-
 rorum; exceptis numeris stipatorum nostrorum, &
 præsidis ordinariis limitum, postquam edictum hoc in
 suprà dicta nostra Curia Parlamenti publicatum erit,
 confestim viam ingressi in suam patriam se, & suas se-
 des recipiant. viuentes quàm mitissimè & modestis-
 simè fieri poterit, & quàm minimo incommodo no-
 strorum subditorum. temperantes à vi, rapina, & con-
 cussionibus. quarum rerum si quis quid admiserit, capi-
 te sancimus.

Quod reliquum est, mandamus iisdem illis viris
 tenentibus Curias nostras Parlamenti, conclauia ratio-
 num nostrarum, Curias subsidiorum nostrorum, Balli-
 uis, Senescallis, Præfectis, & aliis iuridicis, atque officia-
 libus nostris, ad quos ea res pertinebit, aut illorum lo-
 cum tenentibus, vt nostrum hoc edictum curent legen-
 dum, publicandum, & in acta publica referendum sua-
 rum Curiarum, & iurisdictionum: tuendū item & custo-
 diendū, inuiolabilitèr; & omni ex parte obseruandum:
 dent etiam operā, vt his quæ eo continētur, omnibus ad
 quos pertinebit, sine exceptione & interpellatione vllā v-
 ti ac frui liceat, a motis interturbationib⁹ & impedimētis
 omnibus

omnibus contrarijs. Sic enim est voluntas nostra. Cuius rei testificandæ causa, his literis subscripsimus nostra manu, & ut res perpetuò firma esset & stabilis, his ipsis sigillum nostrum apponendum curauimus.

Datum Lutetiæ mense Maio, anno salutis millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, & regni nostri secundo.

Subscriptum

HENRY.

Et inferiùs: A Rege cùm esset in suo consilio,

FIZES

Et à latere,

Visa.

Et signatæ literæ super cingulo serico rubro & viridi, cera viridi, sigillo magno.

Lectæ, publicatæ, & in acta relatæ, audito & id desiderante Procuratore generali Regis, Lutetiæ in Parlamento, Rege ibi sedente, decimo quarto die Maij, anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Subscriptum,

DV--TILLET.

Lectum similiter, publicatum, & in acta relatum in conclavi rationum audito & id postulante Procuratore generali Regis, decimo sexto die Maij, anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Subscriptum,

DANES.

Lectum, publicatum, & in acta relatum in Curia subsidiorum Lutetiæ, audito & id postulante Procuratore generali Regis vicesimo tertio die Maij, anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto.

Subscriptum,

LE SVEVR.

FINIS.